บทบาทอาจารย์พยาบาล: การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในยุควิถีใหม่
The Role of a Nurse Teacher: The Development of Active Learning of Teaching and Learning in a New Normal

กรุณา วงษ์เทียนหลาย
Karuna Wongtienlai
วิทยาลัยพยาบาลกองทัพเรือ กรุงเทพมหานคร
Royal Thai Navy College of Nursing, Bangkok
Corresponding Author: khunkaruna.w@gmail.com

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Active learning) เป็นแนวคิดใหม่ซึ่งเป็นที่นิยมในปลายศตวรรษที่ 21 เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ทางปัญญา (Constructionism) ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่าการฟังเนื้อหาวิชาอย่างเดียว โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนภายใต้การดูแลของผู้สอน ซึ่งเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดขั้นสูง การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าจากพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ ส่งผลทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในยุคของวิถีใหม่ ซึ่งเป็นยุคที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ทำให้เกิดผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ คือ ผู้เรียนไม่สามารถขึ้นฝึกปฏิบัติกับผู้ป่วยจริงภายในหอผู้ป่วยได้ ทำให้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมของ “ยุควิถีใหม่” (New normal) ตามสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การออกแบบการเรียนการสอน 2) การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน 3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ 4) การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน นำสู่ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสุข มีทักษะการเรียนตามที่หลักสูตรกำหนด และมีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: บทบาทอาจารย์พยาบาล การจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ยุควิถีใหม่

Received: June 1, 2022; Revised: July 31, 2022; Accepted: August 1, 2022

Abstract

Teaching and learning through active learning is a new concept that is popular in the late 21st century. It is a learning process based on the concept of intellectual creativity (constructionism) to focus on the process of self-learning rather than just listening to the course content. The teaching method emphasizes on the participation of learners under the supervision of an instructor as a guide. This method will be effective to encourage or facilitate learners to learn through the process of advanced thinking, analysis, synthesis and evaluation of learning behaviors through practice, teaching and learning.

The new normal brought about by Coronavirus Disease (Covid-19) has caused changed and affected the school management. It requires a change in the learning model of the nursing profession which prohibit students to practice with real patients in the ward. This has led to a change in teaching and learning management style according to the appropriateness of "New Life" (New normal). Development of active learning management which focuses on the student consists of 4 steps: 1) Instructional design, 2) Instructional activity design, 3) Learning and teaching activities, and 4) Measurement and evaluation of teaching and learning management. All of steps are leading to learning outcomes that make learners happy, provide study skills as required by the curriculum and to have desirable graduate qualities in the 21st century.

Keywords: roles of nurse teachers, active learning of teaching and learning, new normal

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในหมวดที่ 4 ที่เน้นและให้ความสำคัญในส่วนของกระบวนการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือ การจัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการนำไปใช้ในชีวิตจริง สามารถนำไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง ได้พัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ ศึกษาค้นคว้า ทดลอง และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามความถนัด ความสนใจ ด้วยกระบวนการและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในและนอกห้องเรียน สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง สังคมได้อย่างดี[1] วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในยุควิถีใหม่ พัฒนาบทบาทของอาจารย์พยาบาลที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ซึ่งถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไป[2] ผู้เรียนจะมีการปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ (Receive) ไปเป็นผู้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ (Co-creator)[3] เพื่อตอบสนองปัญหาทางการศึกษาที่ท้าทาย ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเรียนรู้ในยุควิถีใหม่ จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้ผู้เรียนของประเทศเติบโตขึ้นมาด้วยการเป็นคนที่มีความเก่ง การเป็นคนดี และมีความสุข สามารถคิดเป็น ทำเป็น และสามารถแก้ปัญหาจากการคิดวิเคราะห์ได้อย่าง

แท้จริง สามารถคิดเป็นรูปธรรมที่สามารถมองเห็น จับต้องได้ เป็นการสร้างให้ผู้เรียนสามารถยืนอยู่บนโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อย่างมีความสุขและปลอดภัย สามารถเป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียนตลอดจนเป็นพลเมืองโลกที่มีคุณภาพ ดังนั้นรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนจึงจำเป็นจะต้องตอบโจทย์ในการเปลี่ยนแปลง และการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Active learning) เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถตอบโจทย์แห่งการก้าวเข้าสู่ยุควิถีใหม่เป็นอย่างดี

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ทางปัญญา (Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเองด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้นโดยกระบวนการคิดขั้นสูง กล่าวคือ ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ[4]

ความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนแบบ Active learning มุ่งหวังให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการเรียนรู้ที่เสริมสร้างศักยภาพของตนเองในการเรียนรู้ ซึ่งทำให้ผู้สอนเน้นการจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนร่วมออกแบบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังนั้นผู้สอนจำเป็นต้องมีการวางแผนและเตรียมตัวในการจัดการสอน เน้นผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมจึงจะทำให้เกิดสภาพที่มีการเรียนรู้ร่วมกัน[5] ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ดังนี้

1. ส่งเสริมการมีอิสระทางด้านความคิดและการกระทำของผู้เรียน การมีวิจารณญาณและการคิดสร้างสรรค์ ผู้เรียนจะมีโอกาสคิด มีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง และมีการใช้วิจารณญาณ ในการคิดและตัดสินใจในการปฏิบัติกิจกรรมนั้น มุ่งสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้กำกับทิศทางการเรียนรู้ ค้นหาสไตล์การเรียนรู้ของตนเอง สู่การเป็นผู้รู้คิด รู้ตัดสินใจด้วยตนเอง (Metacognition) เพราะฉะนั้น Active learning จึงเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดขั้นสูง (Higher order thinking) ในการมีวิจารณญาณ การวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การประเมิน ตัดสินใจ และการสร้างสรรค์

2. ทำให้ผู้เรียนเกิดความร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความร่วมมือในการปฏิบัติงานกลุ่มจะนำไปสู่ความสำเร็จในภาพรวม

3. ทำให้ผู้เรียนทุ่มเทในการเรียน มีแรงจูงใจในการเรียน และทำให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกถึงความรู้ความสามารถ เมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ผ่านการใช้กิจกรรมที่ผู้สอนจัดเตรียมไว้ให้อย่างหลากหลาย ผู้เรียนเลือกเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ตามความสนใจและความถนัดของตนเอง เกิดความรับผิดชอบและทุ่มเทเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ

4. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเชิงบวกทั้งตัวผู้เรียนและผู้สอน เป็นการปรับการเรียนเปลี่ยนการสอน ผู้เรียนจะมีโอกาสได้เลือกใช้ความถนัด ความสนใจ ความสามารถที่เป็นความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual different) สอดรับกับแนวคิดพหุปัญญา (Multiple intelligence) เพื่อแสดงออกถึงตัวตนและศักยภาพของตัวเอง

ส่วนผู้สอนต้องมีความตระหนักที่จะปรับเปลี่ยนบทบาท แสวงหาวิธีการ กิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้สอนเกิดทักษะในการสอนและมีความเชี่ยวชาญในบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบ เป็นการพัฒนาตน พัฒนางาน และพัฒนาผู้เรียนไปพร้อมกัน

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน มีความสำคัญตั้งแต่ผู้สอนและผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกใช้ความถนัด ความสนใจ และความสามารถในความแตกต่างในแต่ละบุคคล ซึ่งมีความสำคัญต่อผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการพัฒนาตนเองในการเรียน มีความทุ่มเท และสร้างแรงจูงใจ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอในห้องเรียนยุควิถีใหม่

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยเน้นการส่งเสริมตามบทบาทหน้าที่ของผู้สอน[6] ดังนี้

1. ผู้สอนพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้เรียนให้คิดและทำตลอดจนพัฒนาความคิดและทักษะ
2. ผู้สอนมีการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการพัฒนาของผู้เรียน
3. ผู้สอนให้ความสำคัญกับความแตกต่างของผู้เรียน
4. ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดและพูดในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเรียน และได้ฝึกปฏิบัติจริง
5. ผู้สอนเน้นการสร้างเครือข่ายระหว่างบุคคลรวมถึงสื่ออุปกรณ์ในการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้
6. ผู้สอนมุ่งฝึกฝนทักษะสำคัญให้กับผู้เรียน เช่น การร่วมมือร่วมใจในการทำงาน การทำงานร่วมกับผู้อื่น
7. ผู้สอนส่งเสริมและทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการนำเสนอผลงานของตนเอง
8. สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในห้องเรียนโดยการสร้างการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนบทบาทหน้าที่ของผู้สอนเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการพัฒนาความคิด ทักษะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิด แสดงออกถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และผู้เรียนได้ค้นพบว่าตนเองมีศักยภาพในตนเอง ทำให้เกิดความสุขในการเรียนในยุควิถีใหม่

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน[7] โดยเน้นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของผู้สอน ดังนี้

1. การเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหา การวิเคราะห์ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
2. การเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งกลุ่มขนาดเล็ก และขนาดใหญ่
3. ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้และการจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และสร้างความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มมากกว่าการสร้างการแข่งขัน
5. ผู้เรียนได้เรียนรู้การสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ
6. ผู้สอนสร้างสถานการณ์เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนได้ทั้งการอ่าน การฟัง การพูด และการแสดงความคิด
7. ผู้สอนสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นการคิดขั้นสูง

8. ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูลข่าวสารสารสนเทศและหลักการ ร่วมวิเคราะห์หลักการสู่การสร้างความคิดรวบยอด

9. ผู้สอนเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถออกแบบและปฏิบัติกิจกรรมการเรียนได้ด้วยตนเองได้อย่างสะดวก

10. ผู้สอนเน้นการสร้างความรู้จากองค์ความรู้ การนำประสบการณ์จริงมาใช้ และการสรุปทบทวนของผู้เรียนทุกครั้ง

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน เป็นการออกแบบร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอนร่วมกัน การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนการเรียนการสอน การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลตนเอง ซึ่งระหว่างการจัดการเรียนการสอนนั้น จะมีกระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับผู้สอนและผู้เรียนในกลุ่มเดียวกัน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการคิดระดับสูง ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ต่อผู้เรียนอย่างสูงสุด

กรวยแห่งการเรียนรู้ (The cone of learning)

การเรียนรู้ที่เน้นบทบาทของการมีส่วนร่วมของผู้เรียน “ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมายโดยความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนและผู้เรียนด้วยกัน ในการนี้ผู้สอนจะต้องลดบทบาทในการสอนและการให้ข้อความรู้แก่ผู้เรียนโดยตรง แต่เป็นการเพิ่มกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการคิดที่จะทำกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น ด้วยความสร้างสรรค์ทางความคิด ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยการพูด การเขียน การอภิปรายร่วมกันกับเพื่อนๆ ในกลุ่ม

การเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ถือเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ผ่านการเรียนรู้จากการปฏิบัติหรือการลงมือทำ ซึ่ง “องค์ความรู้” ที่เกิดขึ้นเป็นความรู้ที่มาจากประสบการณ์ในส่วนของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนนั้นเป็นผู้ที่มีประสบการณ์น้อย ผู้สอนจึงเน้นกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติมากกว่าการฟังจากผู้สอนหรือจากเพื่อนร่วมทีมเพียงอย่างเดียว โดยผู้เรียนจะได้เรียนรู้การอ่าน การเขียน การคิดวิเคราะห์ปัญหา การอภิปราย อีกทั้งสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดในระดับสูง ตั้งแต่ส่วนการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ทำให้ผู้เรียนสามารถรักษาผลการเรียนรู้ให้อยู่คงทนได้มาก และนานกว่ากระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับรู้ (Passive learning) เนื่องจากที่กล่าวมาข้างต้น กระบวนการเรียนรู้แบบ Active learning สอดคล้องกับการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับความจำ ซึ่งเป็นการจดจำสิ่งที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน กับผู้สอน กับสิ่งแวดล้อม และจากการปฏิบัติจริงจะสามารถเก็บความจำในระบบความจำระยะยาว (Long term memory) ทำให้ผลการเรียนรู้คงอยู่ได้ในระดับที่มากกว่าและระยะเวลาที่ยาวนานกว่า

แผนภาพที่ 1 พิระมิดการเรียนรู้
ที่มา: Dale's Cone of Learning[8]

จากแผนภาพสามารถอธิบายรูปแบบการเรียนรู้ โดยเน้นผลตามทักษะของการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในแต่ละรูปแบบการเรียนรู้

1. กระบวนการเรียนรู้แบบตั้งรับ (Passive learning) การเรียนรู้โดยการอ่าน การท่องจำ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพียง 10% โดยการเรียนรู้ด้วยการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียวโดยที่ผู้เรียนไม่มีโอกาสในการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมอื่นๆ ในขณะที่ผู้สอนสอนในกลุ่มหรือทำกิจกรรมร่วมกันในเพื่อนร่วมกลุ่ม เมื่อเวลาผ่านไปผู้เรียนจะสามารถจำได้เพียง 20% และในการจัดการเรียนการสอนหากผู้เรียนได้มีโอกาสเห็นภาพประกอบหรือมีการให้เห็นสิ่งต่างๆ จากสิ่งแวดล้อมในการเรียนสามารถทำให้ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเพิ่มขึ้นเป็น 30% และหากผู้สอนจัดการเรียนการสอนโดยการจัดประสบการณ์ให้ผู้สอน โดยเพิ่มการดูคลิปวิดีโอ การสาธิต การจัดนิทรรศการ รวมถึงการนำผู้เรียนไปดูงานนอกสถานที่ ทำให้ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเพิ่มขึ้นเป็น 50%

2. กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Active learning) การจัดการเรียนการสอนประเภทนี้เน้นผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้จนเกิดความรู้ ความเข้าใจ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ การใช้ความคิดในระดับสูง การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า หรือการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ และพัฒนาตนเองเต็มความสามารถ ตลอดจนการจัดประสบการณ์เรียนรู้ในผู้เรียนได้ร่วมกันอภิปรายร่วมกัน ซึ่งถือเป็นการฝึกทักษะการสื่อสารร่วมด้วย ทำให้ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเพิ่มขึ้นเป็น 70% การสร้างสถานการณ์จำลอง (Simulation situation) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การคิดวิเคราะห์ในสถานการณ์ตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการวิเคราะห์ สังเคราะห์ การแก้ปัญหา เชื่อมโยงกับสถานการณ์ที่ผู้สอนได้สร้างขึ้น จะทำให้เกิดผลการเรียนรู้สูงขึ้นถึง 90%

พบว่า กรวยแห่งการเรียนรู้ทำให้เห็นว่าอาจารย์พยาบาลจำเป็นต้องมีการปรับบทบาทในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในยุควิถีใหม่ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำจากการเรียนรู้จริงที่ได้รับจากการฟัง การแลกเปลี่ยนเป็นผู้ลงมือทำ ทั้งในส่วนของการ

มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การฝึกวิเคราะห์ประเด็นปัญหาตามสถานการณ์ที่อาจารย์พยาบาลได้จัดทำขึ้น เพื่อให้เกิดการฝึกแก้ปัญหาในสถานการณ์นั้นๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการประเมินการเรียนรู้ของตนเอง และสมาชิกในทีมอย่างสร้างสรรค์

เทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนแบบ Active learning เกิดขึ้นได้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน และสามารถนำมาใช้ได้กับนักเรียนทุกระดับ ทั้งการเรียนรู้แบบรายบุคคล หรือการเรียนรู้รายกลุ่ม โดยรูปแบบหรือเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้น Active learning ได้ดี[9] คือ

1. การเรียนรู้โดยเน้นการให้ความร่วมมือการทำงานเป็นทีม (Collaborative learning group) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่นภายในกลุ่ม ซึ่งสามารถเป็นกลุ่มเล็กๆ 2 - 5 คน หรือกลุ่มใหญ่ๆ 6 - 10 คน

2. การเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความคิดร่วมกัน (Think pair share) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนคิด (Think) วิเคราะห์ประเด็นร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่ม (Pair) และนำเสนอความคิดร่วมกันภายในกลุ่ม (Share)

3. การเรียนรู้จากการทบทวนโดยผู้เรียน (Student-led review sessions) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้และพิจารณาข้อสงสัยต่างๆ ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีผู้สอนเป็นผู้ช่วยเหลือกรณีที่ผู้เรียนมีปัญหา

4. การเรียนรู้แบบวิเคราะห์วิดีโอ (Analysis or reactions to videos) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ดูวิดีโอ 5 - 20 นาที จากนั้นให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นจากการวิเคราะห์หรือสะท้อนความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนได้ดู โดยวิธีการพูดโต้ตอบกัน การเขียน หรือการร่วมกันสรุปเป็นรายกลุ่ม

5. การเรียนรู้แบบใช้เกม (Games) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนนำเกมเข้ามาบูรณาการในการเรียนการสอน ซึ่งใช้ได้ทั้งในขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน การสอน การมอบหมายงาน และหรือขั้นการประเมินผล

6. การเรียนรู้แบบผู้เรียนสร้างแบบทดสอบ (Student generated exam questions) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นให้ผู้เรียนสร้างแบบทดสอบจากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้ว นำมาใช้ทดสอบร่วมกันภายในกลุ่ม

7. การเรียนรู้แบบกรณีศึกษา (Analyze case studies) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้อ่านกรณีตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จากนั้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแนวทางแก้ปัญหาภายในกลุ่ม แล้วนำเสนอความคิดเห็นต่อผู้เรียนทั้งหมด

8. การเรียนรู้แบบกระบวนการวิจัย (Mini-research proposals or project) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่อิงกระบวนการวิจัย โดยให้ผู้เรียนกำหนดหัวข้อที่ต้องการเรียนรู้ วางแผนการเรียน เรียนรู้ตามแผน สรุปความรู้หรือสร้างผลงานและสะท้อนความคิดในสิ่งที่ได้เรียนรู้ หรือเรียกว่าการสอนแบบโครงงาน (Project-based learning) หรือการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning)

9. การเรียนรู้แบบการเขียนบันทึก (Keeping journals or logs) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจดบันทึกเรื่องราวต่างๆ ที่ได้พบเห็น หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน รวมทั้งเสนอความคิดเพิ่มเติมเกี่ยวกับบันทึกที่เขียน

10. การเรียนรู้แบบการเขียนจดหมายข่าว (Write and produce a newsletter) คือ การจัด

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนจดบันทึกเรื่องราวต่างๆ ที่ได้พบเห็นหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน รวมทั้งเสนอความคิดเพิ่มเติมเกี่ยวกับบันทึกที่เขียน

11. การเรียนรู้แบบแผนผังความคิด (Concept mapping) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนออกแบบแผนผังความคิด เพื่อนำเสนอความคิดรวบยอดและความเชื่อมโยงกันของกรอบความคิด โดยการใช้เส้นเป็นตัวเชื่อมโยง อาจจัดทำเป็นรายบุคคลหรืองานกลุ่ม แล้วนำเสนอผลงานต่อผู้เรียนอื่นๆ จากนั้นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคนอื่นได้ซักถามและแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

ลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ตามแนวคิดของ วารินท์พร ฟันเฟื่องฟู[10] กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนจะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม สามารถบูรณาการความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ เรียนรู้และเกิดองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งมีรูปแบบและเทคนิคของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนที่หลากหลาย โดยผู้สอนสามารถนำมาใช้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ เหมาะสมกับผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์และความสำเร็จในการเรียน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ทักษะ และเชื่อมโยงองค์ความรู้นำไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาหรือประกอบอาชีพในอนาคต และถือเป็นการจัดการเรียนการสอนรูปแบบหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

บทบาทของผู้สอนในการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

บทบาทของอาจารย์พยาบาลในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน คือ

1. ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นหลักตั้งแต่การจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมที่สะท้อนความต้องการในการพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง

2. การวางแผนเกี่ยวกับเวลาในการจัดการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ทั้งในส่วนของเนื้อหาและกิจกรรม

3. สร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำ การเจรจา การอภิปราย ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอน และเพื่อนในชั้นเรียน

4. รูปแบบการจัดกิจกรรมการสอนให้เกิดความลื่นไหล มีชีวิตชีวา เหมาะสมกับสถานการณ์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ตลอดจนการกระตุ้นให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

5. การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศเพื่อนช่วยเพื่อน เกิดความร่วมมือ ช่วยเหลือกันในกลุ่มผู้เรียน

6. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดความท้าทาย และให้โอกาสผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย ผู้สอนมีความใจกว้าง เปิดใจยอมรับความสามารถในการแสดงออกและความคิดเห็นของผู้เรียน

บทบาทของอาจารย์พยาบาลในฐานะเป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้

บทบาทของผู้สอนในฐานะเป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้[11] ได้กล่าวถึง บทบาทสำคัญของผู้สอนในขณะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ว่า ผู้สอนจะต้องแสดงบทบาทต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดกระบวนการ

เรียนรู้แบบ Active learning ขึ้น โดยผู้สอนจะต้องเป็นผู้สังเกตการทำงานของผู้เรียน ผู้สอนต้องสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้โดยใช้คำถามปลายเปิดกระตุ้นการเรียนรู้แทนการบอกกล่าว ผู้สอนต้องศึกษาและรู้จักข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อแสดงบทบาทให้เหมาะสมในการทำให้เกิด Active learning กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ดังนี้

ภาพที่ 2 บทบาทของผู้สอนในฐานะผู้กระตุ้นการเรียนรู้
ที่มา ดุษฎี โยเหลา[11]

หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

1. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้ความเชื่อพื้นฐาน 2 ประการ ดังนี้

1.1 การเรียนรู้โดยเน้นความแตกต่างตามธรรมชาติของมนุษย์

1.2 แต่ละบุคคลมีแนวทางในการเรียนรู้ที่มีความแตกต่างกัน โดยผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ สู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้

2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน โดยใช้เทคนิคหรือกิจกรรมต่างๆ

3. เน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ร่วมออกแบบการจัดการเรียนการสอน การลงมือทำ และการได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ

4. ผู้สอนมีหน้าที่อีกลักษณะ คือ การทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง จนเกิดเป็นการเรียนรู้อย่างมีความหมาย (Meaningful learning)

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในยุควิถีใหม่

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การออกแบบการเรียนการสอน 2) การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน 3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ 4) การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน นำสู่ผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning outcome) ที่ทำให้ผู้เรียนมีความสุข มีทักษะการเรียนตามที่หลักสูตรกำหนด และมีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21

1. การออกแบบการเรียนการสอน เริ่มต้นด้วยผู้สอนพิจารณาออกแบบการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์ที่กำหนด และตามมาตรฐานหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต โดยเน้นตามมาตรฐาน/ตัวชี้วัด และผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับตามรายละเอียดของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ฉบับปรับปรุง) ปีการศึกษา 2561

2. การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนได้กระทำลงไป[2] โดยผู้เรียนจะเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ (Receive) ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ (Co-creators) ความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ ดังนั้นกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีโอกาสลงมือกระทำมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว การจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการอ่าน การเขียน การอภิปรายกับเพื่อน การวิเคราะห์ปัญหา และใช้กระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า และการสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย โดยการร่วมมือระหว่างผู้เรียนด้วยกัน กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถรักษาผลการเรียนรู้ให้อยู่คงทนได้นาน กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน จะสอดคล้องกับการทำงานของสมองและความจำ โดยผู้เรียนสามารถเก็บข้อมูลและจำสิ่งที่เรียนรู้โดยมีส่วนร่วมมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ผู้สอน สิ่งแวดล้อม ผ่านการปฏิบัติจริง สามารถเก็บความจำในระบบความจำระยะยาว การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนสามารถแยกการออกแบบกิจกรรมได้ 2 ลักษณะ

2.1 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในหน่วยการเรียนรู้หรือแผนการจัดการเรียนรู้

2.2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือกิจกรรมเสริมทักษะอื่นๆ

3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นกระบวนการปฏิบัติต่างๆ ของผู้เรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ วิธีการ/กิจกรรมที่ผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องนำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามเป้าหมายวัตถุประสงค์ สอดคล้องเชื่อมโยงกับมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้ คือ กระบวนการ/วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งจะมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยกิจกรรมการเรียนรู้มีผลต่อผู้เรียนในการกระตุ้นความสนใจ ความสนุกสนาน การตื่นตัวในการเรียน มีการเคลื่อนไหว เปิดโอกาสให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย การใช้ทักษะชีวิต ฝึกความรับผิดชอบการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลตามศักยภาพและคุณลักษณะที่ดี นอกจากนี้ กิจกรรมการเรียนรู้

ยังต้องส่งเสริมทักษะกระบวนการต่างๆ เช่น การคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม การบริหารจัดการ ฝึกการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้สอน และบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่นๆ สร้างความเข้าใจบทเรียนและส่งเสริมพัฒนาการผู้เรียนในทุกๆ ด้าน

4. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน

การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการในการตรวจสอบผลการดำเนินกิจกรรมว่า บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาต่อไป โดยประเมินทั้งกระบวนการในการจัดกิจกรรมและประเมินคุณภาพของผู้เรียน ใช้การประเมินหลากหลายวิธี ให้ทุกฝ่ายได้มีโอกาสในการประเมิน เช่น ผู้สอนประเมินผู้เรียน ผู้เรียนประเมินเพื่อน ผู้เรียนประเมินตนเอง วิธีการในการประเมินควรถูกต้องเหมาะสมกับความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้เรียนที่กำหนดไว้ในเป้าหมายของการจัดกิจกรรมนั้นๆ

การประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ควรใช้หลักการประเมินตามสภาพจริงและนำผลการประเมินมาพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยมีลักษณะ ดังนี้

4.1 ใช้ผู้ประเมินจากหลายฝ่าย เช่น ผู้เรียน เพื่อน ผู้สอน และผู้เกี่ยวข้อง

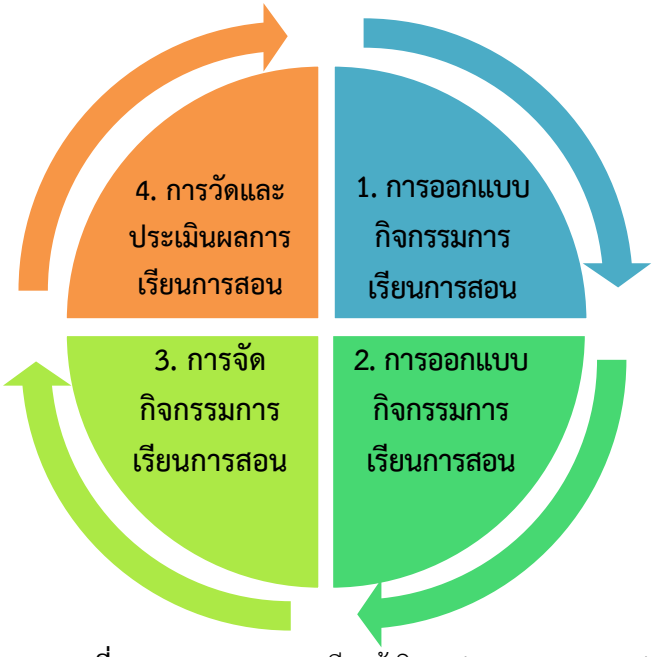
4.2 ใช้วิธีการหลากหลายวิธี/ชนิด เช่น การสังเกต การปฏิบัติ การทดสอบ การรายงานตนเอง เป็นต้น

4.3 ประเมินหลายๆ ครั้งในแต่ละช่วงเวลาของการเรียนรู้ เช่น ก่อนเรียน ระหว่างเรียน สิ้นสุดการเรียน และติดตามผล

4.4 สะท้อนผลการประเมินแก่ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน

บทบาทของอาจารย์พยาบาลในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ในรายวิชาการปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น ปีการศึกษา 2564 หอผู้ป่วย 80/5 โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า โดยการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ เนื่องจากหอผู้ป่วย 80/5 ซึ่งเป็นหอผู้ป่วยกุมารเวชกรรม และในช่วงเวลาการฝึกได้จัดเป็นหอผู้ป่วย Cohort ward ซึ่งมีความเสี่ยงต่อผู้เรียนที่ยังมีประสบการณ์ไม่เพียงพอต่อการป้องกันตนเองจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) จึงทำให้ผู้สอนจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student center) ซึ่งแต่ละกลุ่มที่เวียนขึ้นฝึกปฏิบัติจะมีระยะเวลาหอผู้ป่วยละ 3 วันครึ่ง (อังคารบ่าย พุธ - ศุกร์ เต็มวัน) โดยมีรายละเอียดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนดังนี้

แผนภาพที่ 3 การออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning)
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน[12]

ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน	รูปแบบการดำเนินการ	ผลลัพธ์ที่ได้จากการ AAR ในแต่ละกลุ่ม
1. การออกแบบการเรียนการสอน	**1.1 กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่สามารถวัดผลได้ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด** โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม สอดคล้องกับหลักการของ Cone of learning ดังนี้ - วันแรกของการฝึกปฏิบัติในแต่ละกลุ่ม (กลุ่มละ 7 - 8 คน) ให้ผู้เรียนร่วมออกแบบการเรียนตามรายละเอียด ดังนี้ 1) การฝึกทักษะทางการพยาบาลเฉพาะของหอผู้ป่วย ตามสถานการณ์จำลองที่ผู้สอนตั้งไว้ งานรายบุคคล (คนละ 3 ทักษะ) 2) การวางแผนการสอน และการเล่นในเด็กป่วย (รายกลุ่มๆ ละ 3 - 4 คน) 3) การวางแผนการพยาบาลในเคสจำลองที่ได้รับ (1 เคส ต่อคน) 4) การเขียนเคสกรณีศึกษา (Case study) 1 เคส ต่อกลุ่ม 5) การ Conference เกี่ยวกับพยาธิสภาพของโรคและการให้การพยาบาลในโรค 5 อันดับแรก	- ผู้เรียนรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมได้มีการออกแบบร่วมกันกับเพื่อนและผู้สอน ภายใต้ขอบเขตวัตถุประสงค์ที่ผู้สอนตั้งไว้ “หนูรู้สึกว่าสามารถบริหารจัดการเรียน การฝึกตามเวลาที่ต้องการ เนื่องจากนอกเหนือจากการขึ้นฝึกแล้ว มีวิชาอื่นๆ ที่เรียนค่อนข้างแน่น” “หนูรู้สึกว่าตัวเองต้องรับผิดชอบในสิ่งที่หนูกำหนดไว้ เช่น บอกครูว่าจะส่งงานวันนี้ ก็จะต้องทำงานให้เสร็จ เพราะพวกหนูเป็นคนกำหนดกันเอง” “รู้สึกว่าเป็นการบริหารจัดการเวลาการทำงานของตนเองได้ดี

ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน	รูปแบบการดำเนินการ	ผลลัพธ์ที่ได้จากการ AAR ในแต่ละกลุ่ม
	ในหอผู้ป่วย 80/5 - ผู้เรียนร่วมออกแบบการเรียนการสอนในแต่ละงาน การแบ่งกลุ่มสมาชิกในการทำงานและทำงานร่วมกันกับสมาชิกภายในกลุ่มในทุกๆ งานที่ผู้สอนได้กำหนดไว้ และกำหนดระยะเวลาการส่งงานร่วมกัน **1.2 กำหนดหลักฐานการประเมินผล** มีการกำหนดเกณฑ์การผ่านการสอบและเกณฑ์การผ่านของผู้เรียนที่รองรับข้อมูลจากผลการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล - ผู้สอนจัดทำรูปแบบการประเมินตามเกณฑ์ของรายวิชา ซึ่งผ่านกระบวนการประชุมของภาควิชาการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ หมายเหตุ: การออกแบบนี้จะร่วมกันออกแบบตามกระบวนการ	เนื่องจากตึกนี้เป็นตึกที่ต้องทำทั้ง DCP, Case study การเขียนแผนการสอน และการเล่น” “สามารถทราบการประเมินตนเอง และครูให้ประเมินตัวเองและเพื่อนในกลุ่ม ทำให้เห็นข้อผิดพลาดของตนเอง และนำมาพัฒนาตนเองได้” “คุณครูมีการเปิดกว้างความคิดให้พวกเราได้คิด บางครั้งคิดไม่ออก คุณครูจะคอยกระตุ้น เพราะคุณครูมีคำตอบในสิ่งที่ครูต้องการให้พวกเราทำอยู่แล้ว แต่คุณครูไม่บังคับ ชอบมากเลยค่ะ”
2. การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน	**2.1 เมื่อผู้เรียนทราบถึงรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในรายวิชา** ให้ผู้เรียนร่วมออกแบบกิจกรรมการการเรียนการสอน ดังนี้ - การออกแบบกิจกรรมที่จะทำในแต่ละงาน เช่น การวางแผนการสอน การเล่นในเด็กป่วย การแบ่งกลุ่ม การเลือกเคสที่จะสอน และสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับเหตุผลของการเลือกเคส การเลือกเรื่องที่จะสอน และการเล่นได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับโรคของผู้ป่วยเด็กที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบเคส	“มีความสบายใจที่ได้ทำงานกับเพื่อนที่อยู่ห้องเดียวกัน เนื่องจากจะทำงานด้วยกันได้สะดวกในการทำงาน และทีมในกลุ่มจะช่วยกันให้ข้อเสนอแนะ” “ได้ออกแบบกิจกรรมตามที่ตนเองถนัด ทำให้งานที่ออกมาดีกว่าที่คิด ภายใต้การดูแลของคุณครู
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	**3.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างเพื่อนกับเพื่อน เน้นทั้งในส่วนของวิชาการและในส่วนของทักษะชีวิต** ผู้เรียนสามารถออกแบบกิจกรรมในการเรียนการสอน รูปแบบการ Conference รูปแบบการฝึกทักษะ โดยการออกแบบกิจกรรมที่จะทำตลอดจนการจัดสมาชิกในกลุ่ม ตามที่ผู้สอนได้ออกแบบร่วมกัน ดังนี้ - ด้านวิชาการ ผู้เรียนร่วมกันออกแบบกิจกรรม	“เป็นการเรียนรู้การทำกิจกรรมภายใต้ความรู้สึกว่า เพื่อนช่วยเพื่อน เวลามีปัญหา หรือเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่คุณครูจัดทำสถานการณ์จำลองไว้ให้พวกเราได้แก้ปัญหา และให้เหตุผลกับคุณครู รู้สึกท้าทายและตื่นเต้นค่ะ”

ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน	รูปแบบการดำเนินการ	ผลลัพธ์ที่ได้จากการ AAR ในแต่ละกลุ่ม
	ในการดำเนินการตามผลลัพธ์การเรียนรู้ ในการจัดกลุ่มการทำงานทั้งในส่วนของ การสอนผู้เลี้ยงดูเกี่ยวกับโรคที่เป็น การให้การพยาบาลผู้ป่วยเด็กตามหลักการทางการพยาบาลที่ถูกต้องภายใต้จริยธรรมวิชาชีพการพยาบาล - ด้านทักษะชีวิต หากพบว่าเพื่อนไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อนจะคอยเป็นผู้กระตุ้นเพื่อนด้วยกัน หรือหากพบว่าเพื่อนส่งงานไม่ทัน เพื่อนที่เหลือในทีมจะช่วยกันอธิบายรายละเอียดเนื้อหา	
4. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน	**4.1 การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนให้เพื่อนร่วมประเมินเพื่อนในทุกกระบวนการเรียนรู้** ในทุกชิ้นงาน ตลอดจนทักษะชีวิตในการทำงานเป็นทีม - ให้ผู้เรียนได้มีการประเมินตนเองและประเมินเพื่อนทุกครั้งหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม (AAR) - ให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเองและประเมินเพื่อนหลังจากการเสร็จสิ้นการขึ้นฝึก (แบบประเมินที่ภาควิชาได้จัดทำ)	“ชอบที่คุณครูให้มีการ Comment เพื่อน ครูจะเน้นให้ Comment อย่างสร้างสรรค์ บอกถึงสิ่งที่ผิดพลาดที่เห็นและเสนอแนะวิธีการแก้ไขในการพัฒนาตนเองแก่เพื่อน” “คุณครูสอนให้เป็นผู้รับฟังในสิ่งที่ผู้อื่น Comment ในช่วงแรกๆ รู้สึกว่าไม่อยากฟังเหมือนโดนต่อว่า แต่คุณครูสอนให้เปิดใจรับฟังและให้บอกเหตุผลของการทำ” “ทำให้เราได้มีการพัฒนาตนเอง เห็นข้อผิดพลาด และสิ่งที่ต้องปรับปรุงค่ะ”

จากการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ในรายวิชาการปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น ปีการศึกษา 2564 หอผู้ป่วย 80/5 โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ได้นำหลักการ Active learning ทั้ง 4 ขั้นตอน คือ 1) การออกแบบการเรียนการสอน 2) การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน 3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ 4) การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนมาใช้ ซึ่งผลลัพธ์การประเมินผลผู้สอนอยู่ในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.90, SD = 0.09) จากการ AAR หลังการฝึกปฏิบัติในแต่ละกลุ่มในแต่ละครั้ง รวมถึงผลการประเมินรายวิชาในหอผู้ป่วย 80/5 พบว่า ผู้เรียนรู้สึกเป็นเจ้าของรายวิชาและการฝึก สามารถออกแบบการเรียนการสอน การทำกิจกรรม และมีการประเมินผลตนเองและเพื่อนในกลุ่ม ทำให้เกิดการพัฒนาตนเอง มีความสุขในการฝึกปฏิบัติ เห็นข้อผิดพลาดของตนเอง มีความต้องการที่จะพัฒนาปรับปรุงในการฝึกปฏิบัติตนเอง

โดยเฉพาะการช่วยเหลือเพื่อนร่วมทีมให้เกิดการพัฒนาร่วมกัน

บทสรุป

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ผู้สอนต้องจัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน สะท้อนความต้องการของผู้เรียน สร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง มีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย วางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจนทั้งเรื่องของเวลา เนื้อหา สื่อ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตลอดจนผู้สอนต้องใจกว้าง ยอมรับในความสามารถ การคิด และการแสดงออกของผู้เรียนในสิ่งที่กำลังทำอยู่ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวาและตื่นตัว เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติหรือการลงมือทำซึ่งความรู้ที่เกิดขึ้นก็เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ โดยเฉพาะนักเรียนพยาบาล ซึ่งในยุควิถีใหม่ ยุคการแพร่กระจายของ COVID-19 ทำให้ไม่สามารถฝึกปฏิบัติการพยาบาลกับผู้ป่วยได้โดยตรง การออกแบบการจัดการเรียนการสอนจึงมีความจำเป็นและสำคัญในการทำให้เกิดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการทั้ง 4 ขั้นตอนในการเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนตั้งแต่การออกแบบการเรียนการสอนจนกระทั่งถึงการประเมินผลการเรียนรู้ ด้วยตนเอง ดังนั้นเพื่อให้เกิดการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น อาจารย์พยาบาลควรเน้นบทบาทการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน โดยบูรณาการใช้ในทุกรายวิชาที่สามารถออกแบบได้ เพื่อทำให้ผู้เรียนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการเรียนในห้องเรียนนั้นและเกิดความสุขในการเรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อนๆ ซึ่งนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพตามผลลัพธ์การเรียนรู้รายวิชาที่ตั้งไว้

เอกสารอ้างอิง

1. Ministry of Education. National Education Act B.E. 2542 (1999) and Amendments (No. 2) B.E. 2545 (2002) with relevant ministerial regulations and the Compulsory Education Act B.E. 2545 (2002). Bangkok: Delivery & Parcel Organization; 2003. (in Thai).
2. Bonwell CC, Eison JA. Active learning; creating excitement in the classroom. ASHE-ERIC higher education report. Washington DC: The George Washington University, School of Education and Human Development; 1991.
3. Felder RM, Brent R. Navigating the bumpy road to student-centered instruction. College Teaching 1996;44(2):43-7.
4. Pruttikul S. Educational administration for change in 21st century. Journal of Education 2017;28(2):36-49. (in Thai).
5. Silberman ML. Active learning: 101 strategies to teach any subject. New Jersey: Prentice-Hall; 1996.
6. Cornell University. Center for teaching innovation. [Internet]. [cited 2022 April 25]. Available from: http://www.cte.cornell.edu.
7. Ruangsuwan C. Educational technology. Bangkok: O.S. Printing House; 2010. (in Thai).

8. Dale E. Audio-visual methods in teaching. 3rd ed. New York: Dryden Press; 1969. p. 108.
9. McKinney SE, Haberman M, Stafford-Johnson D, Robinson J. Developing teachers for high-poverty schools: the role of the internship experience. Urban Education 2008;43(1): 68-82.
10. Funfuengfu V. The success of active learning management. Valaya Alongkorn Review 2019;9(1):135-45. (in Thai).
11. Yolao D. A study of PBL-based learning management derived from the knowledge-building project to enhance 21st century skills of children and youth: from the success experiences of Thai schools. Bangkok: Thiphayawisut Publisher; 2014. (in Thai).
12. Ministry of Education. Basic education core curriculum 2008. 2nd ed. Bangkok: Agricultural Cooperative Association of Thailand; 2010. (in Thai).